

Гриценко, О. І. Концептуальні засади формування кредитної політики кредитних спілок [Текст] / О. І. Гриценко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія фінанси і кредит. – 2011. – № 2. – С. 53 – 58.

УДК 336.773. 2

О. І. Гриценко

Концептуальні засади формування кредитної політики кредитних спілок

Досліджено особливості формування кредитної політики кредитної кооперації в Україні через здійснення рейтингової оцінки. Доведено необхідність впровадження на державному та регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок, створення системи страхування вкладів та фінансових ризиків, забезпечення оптимального використання кредитних ресурсів.

Постановка проблеми. Основна частка підприємств використовує позичені чи залучені фінансові ресурси, в тому числі безпосередньо кредити та позики банківських установ та інших суб'єктів господарювання. На сучасному етапі розвитку економіки спостерігається недостатній платоспроможний попит населення. Як наслідок, значна частка витрат підприємницьких структур та населення припадає на відсоток за користування банківськими кредитами.

Виважена та гнучка кредитна політика кредитної спілки, правильність визначення її пріоритетів значною мірою впливають на конкурентоспроможність кредитної спілки на ринку фінансових послуг, а отже, на їхні потенційні можливості кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

Потреба пошуку нетрадиційних методів вирішення проблеми удосконалення кредитної політики кредитних спілок є дуже актуальною і значимою.

Аналіз останніх публікацій. Цікавими й корисними у вирішенні проблеми формування кооперативного сектора є дослідження В. Зіновчука, В.Гончаренко, Ф.Горбонос, Л.Молдаван, А.Пантелеймоненко, Ю.Ушкаренко, М.Маліка, П.Саблука, В.М.Алексійчука, М.Ф.Кропивка та інших. Завдяки роботам цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень. Можна зазначити, що кооперація досить широко відображена в наукових публікаціях, але залишається чимало дискусійних проблем, що потребують розширення і поглиблення наукового пошуку.

Метою статті є визначення перспектив покращання кредитної політики кредитної спілки, що зумовлено необхідністю пошуку напрямів удосконалення організації кредитних операцій в кредитних спілках, і пов'язане з певними труднощами об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Виклад основного матеріалу. Кредитна спілка утворюється з метою задоволення потреб своїх членів в кредитних ресурсах. Її діяльність будується на принципах кооперації, основними з яких є взаємодопомога, самоуправління та особиста відповідальність кожного члена спілки.

Кредитні спілки працюють за досить спрощеною системою організації господарської діяльності в інтересах свого члена, аніж банківська система.

Головними фундаментальними цілями кредитної політики кредитної спілки є забезпечення, з одного боку, умов задоволення потреб клієнтів, з іншого-отримання доходів за належного рівня своєї ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями.

При наданні будь-якої позики перед кредитною спілкою стає проблема невизначеності того, чи буде її повернуто вчасно, і більше того, чи буде її повернуто взагалі. Звідси випливає, що серед основних завдань кредитної спілки при наданні позики є перетворення невизначеності в ризик і його детальний аналіз.

Одним з найважливіших інструментів запобігання ризикам є кредитна політика, що являє собою стратегію і тактику щодо залучення коштів і спрямування їх на кредитування своїх клієнтів.

Досліджуючи кредитні взаємовідносини між підприємствами і кредитними установами, необхідно науково обґрунтувати функціонування кредитної політики, цілі та напрями її розвитку, її вплив на економічний розвиток держави.

Враховуючи норми Законів України „Про кооперацію” та „Про банки та банківську діяльність” виникає необхідність у з’ясуванні спільних та відмінних рис між кооперативною та банківською системами кредитування.

Спільність цих кредитних інструментів перш за все полягає у формі власності. Комерційний банк являється акціонерним товариством. Тому також, як і в кооперативі, в ньому існує спільна кооперативна форма власності. Кооператив та банківська установа мають єдині принципи управління. В комерційному банку та кооперативі управління здійснюється на демократичних засадах, що передбачає виборність керівних органів та їх підзвітність зборам пайовиків або акціонерів.

Разом з цим, існує багато відмінностей між кредитним кооперативом та комерційним банком.

По-перше, організаційно-правова форма підприємства. Кредитний кооператив відноситься до споживчих кооперативів та являються некомерційною організацією. У відповідності з цим метою діяльності являється забезпечення потреб членів кооперативу у виробничому кредиті на відміну від комерційного банку, в якому головним вважається отримання прибутку.

Комерційний банк надає кредити всіх видів, веде рахунки юридичних та фізичних осіб та надає інші види послуг, визначені Законом України „Про банки та банківську діяльність”. Кооператив надає кредити тільки своїм членам.

Істотну різницю, закріплену в статутах цих підприємств, становить процедура прийняття рішень на загальних зборах. В кооперативі один член має один голос незалежно від розміру пайового внеску, що забезпечує

демократизм управління. В комерційному банку чисельність голосів у акціонера визначається кількістю належних йому акцій.

Розподіл прибутку також відрізняє кооператив від комерційного банку. В кооперативі цей дохід являється не прибутком, а наявним доходом, який розподіляється між пайовиками у вигляді відсотків на пайовий капітал. Цей відсоток повинен розглядатися як частина матеріальної участі членів в створенні засобів кооперативу поряд з пайовими внесками. В банку дивіденди на акції не обмежений. Більш повно відмінності кооперативу від банку наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Спільні та відмінні риси кооперативу від комерційного банку.

Показники	Кредитні кооперативи	Комерційні банки
<i>Спільні риси</i>		
Форма власності	Спільна кооперативна	
Принцип управління	Демократичність управління	
<i>Відмінності</i>		
Мета діяльності	Задоволення потреб членів – пайовиків кооперативу в кредиті	Прибуток
Організаційно-правова форма	Споживчий кооператив	Акціонерне товариство
Розподіл прибутку	Розподіляється між пайовиками у відповідності з обсягом їх участі в діяльності кооперативу; відрахування до резервного фонду	Більша частина направляється на збільшення пасивів банку, дивіденди акціонерам, різноманітні фонди (резервний фонд акціонування працівників тощо)
Джерела власного капіталу	Пайові внески членів	Внески акціонерів до статутного капіталу, прибуток
Вид надаваних послуг	Кредити членам	Надання кредитів, ведення рахунків юридичних та фізичних осіб, інші види послуг

Усі кредитні спілки в Україні можна класифікувати за розміром сукупних активів: дрібні, середні, великі та дуже великі.

Кредитна спілка надає різні види кредитів за своїм цільовим призначенням, за терміном користування, з різними режимами сплати відсотків та основної суми кредиту, з різними рівнями забезпеченості.

Залежно від потреб своїх членів та кон'юнктурних умов, які склалися на ринку фінансових послуг, кожна кредитна спілка розробляє і дотримується своєї кредитної політики - засад і правил, які є основою при наданні кредитів і забезпеченні їх повернення. Важливим критерієм розробки і реалізації ефективної кредитної політики є визначення розміру відсоткової ставки за кредитом, термінів використання кредиту, забезпечення диверсифікації кредитного портфеля, дотримання процедури вивчення позичальника на предмет його платоспроможності та рівня забезпечення кредиту й багато іншого. Успіх чи провал багатьох фінансових установ, як свідчить досвід, значною мірою залежить саме від кредитної політики. Кредитна політика спілки спирається на необхідність забезпечення інтересів вкладників і позичальників з огляду на фінансову ситуацію в країні [1].

Кредитні спілки надають позики на найрізноманітніші потреби, які залежать від соціально – економічних умов країни, специфіки членства кредитної спілки та інших факторів. Структура кредитного портфеля кредитних спілок України наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка структури кредитного портфеля кредитних спілок України [1]

Кредити за цільовим призначенням	% від загальної суми кредитів			
	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	
			Питома вага	Середньозважена ставка, %
1	2	3	4	5
Комерційні кредити	15,25	14,50	13,45	36,5
Кредити на ведення особистих селянських та фермерських господарств	2,57	2,83	3,05	38,1
Кредити, надані на придбання, будівництво, ремонт та реконструкцію житла	8,64	7,41	7,38	29,4
Споживчі кредити	50,31	52,78	52,13	41,4
Інші цілі	23,23	22,48	23,99	32,4
Всього	100	100	100	37,7

Як видно з таблиці найбільшу питому вагу протягом періоду, що аналізується становлять споживчі кредити. При цьому, кредити видані на розвиток селянських та фермерських господарств займають найменший відсоток у структурі кредитного портфеля кредитних спілок. Це безумовно є негативним аспектом діяльності кредитних спілок, оскільки на нашу думку саме кредитні кооперативи можуть сприяти удосконаленню реальних відносин на селі, всього способу виробництва в сільському господарстві: виробничих сил, механізму обміну, новій мотивації праці, формуванню та стимулюванню підприємництва в сільській місцевості.

Відтворення фінансово-кредитного механізму через залучення коштів кредитних спілок дозволить стимулювати інвестиційну активність, перш за все в сільській місцевості. Інвесторами слід розглядати населення, що проживає в даній місцевості та працює на одному з підприємств.

Поряд з термінами та сумами наданих кредитів цільове їх спрямування демонструє соціальні та економічні настрої в окремих регіонах та державі загалом. За даними рисунку спостерігаємо, що переважна більшість кредитів є дрібними кредитами на споживчі цілі (купівлю предметів першої необхідності, лікування, оздоровлення, навчання тощо) – 53% загальної суми наданих кредитів; комерційні кредити та кредити на ведення фермерських господарств, що передбачають триваліший термін кредитування та більші суми кредиту, займають загалом 23%, кредити на придбання, ремонт та реконструкцію житла - 7% (низька частка кредитування житла свідчить не про низьку потребу в таких кредитах, а про нестачу довгих фінансових ресурсів та, відповідно, можливість надання довготермінового кредиту).

Стосовно дотримання терміну повернення, окремі кредитні спілки України поділяють позики на відстрочені, залеглі та втрачені.

Непокоїть той факт, що простежується зростання рівня простроченості в кредитному портфелі.

За терміном погашення структура наданих кредитів постійно змінювалась на користь середньострокових кредитів (від 3-12 міс.) над

короткостроковими та довгостроковими (62,8% всього портфеля кредитних спілок у порівнянні з 2,3% та 35,0% відповідно). Така структура кредитного портфеля не тягне за собою серйозного навантаження на короткострокову ліквідність спілки, а незначні суми, що видаються на одного члена спілки свідчать, у певній мірі, про належний рівень диверсифікації кредитного ризику.

Кредитні спілки призначені надавати фінансові послуги своїм пайовикам, накопичивши для цього засоби у вигляді пайових внесків, залучаючи вільні кошти пайовиків на підставі договорів займу, поповнюючи фонд позичок за рахунок банківських кредитів або інших не заборонених законодавством джерел. Відповідно до чинного законодавства, будь-яка організація у встановленому порядку може тримати позичені кошти від фізичних чи юридичних осіб та здійснювати передачу отриманих коштів своїм позичальникам на підставі договору займу. Кредитні кооперативи, що надають фінансові послуги обмеженому колу осіб - пайовикам, безумовно, несуть специфічні ризики, пов'язані з можливим непогашенням наданих позик. Але ці ризики складно співставити з ризиками, які несуть при кредитуванні традиційні фінансові посередники - банки, перш за все у зв'язку з тим, що спілка є самокерованою організацією. Кожний пайовик, як член вищого органу управління-загальних зборів може впливати на кредитну політику та нести відповідальність за прийняття некомпетентних рішень. Безумовно, кредитна спілка як фінансовий інститут для забезпечення стійкості та мінімізації ризиків при здійсненні своєї діяльності повинна відповідати певним стандартам та нормативам.

Основним ризиком у діяльності кредитної спілки є кредитний ризик, який пов'язаний з неможливістю позичальника виконати умови кредитного договору. На поверненість позики можуть впливати фактори, які діляться на 4 групи. Перша група – це фактори, що визначають позичальника, його фінансовий стан. Друга група факторів характеризує поверненість кредитів, тобто напрями використання позики. Як правило, позичальники беруть

кредит на придбання обігових засобів – паливно-мастильних матеріалів, товарів, добрив та ін., інколи – на придбання основних засобів, оскільки тоді вкладення в обігові засоби відтворюються скоріше. Третя група факторів – це умови надання позики, четверта – загальні умови розвитку підприємств, політика органів місцевої влади.

Спілка повинна постійно переглядати свою кредитну політику у відповідності зі змінами ринкових умов. Кредитна політика складається з загальних напрямів прийняття рішень по вибору надійного позичальника, обсягу та терміну кредиту. Ці напрями в подальшому реалізуються управлінським апаратом. На рис.1 наведена послідовність кредитної політики та взаємозв'язок її етапів.

Рис. 1. Структура формування кредитної політики кредитної спілки.

Аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів погіршення обслуговування населення показують, що кризова ситуація є наслідком відсутності стратегічного управління, низької інформаційної забезпеченості. Дуже часто, кредитні спілки за основну мету діяльності ставлять залучення найбільшої кількості пайовиків з метою росту обсягу своїх активів; проценти за користування кредитом розраховуються з урахуванням ситуації на кредитному ринку, не враховуючи інтересів членів спілки та їх особливих можливостей.

На нашу думку, саме соціальні показники та дотримання кооперативних принципів діяльності мають бути покладені в основі формування кредитної політики кредитних спілок.

Розробка специфічних стандартів, а також здійснення контролю за їх дотриманням може бути покладена на державні органи, або на об'єднання кредитних спілок, аудиторські фірми та ін.

Висновки. Сприяння розвитку кредитних спілок багато дослідників вважають пріоритетним напрямком розвитку, який задекларований в різних державних програмах.

Для комплексного вирішення питань, що гостро постали перед кредитними спілками необхідно:

- впровадити на державному та регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок;
- створити систему страхування вкладів від фінансових ризиків;
- ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників;
- прискорити процес формування потужних асоціацій кредитних спілок, що сприятиме запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування;
- забезпечити максимальний рівень дохідності "кредитного портфеля" та акціонерного капіталу комерційного банку при мінімальному рівні ризику;
- забезпечити зважене та оптимальне використання кредитних ресурсів;
- запровадити рейтингову оцінку основних показників діяльності кредитних спілок через дотримання кооперативних принципів діяльності.

SUMMARY

The role of credit unions in improving the financial services for consumer cooperatives is considered. In order to maintain a certain level of working capital, consumer cooperatives should take part in creating credit unions, which allows to arrange for a loan quickly, apply differentiated interest rates, postpone maturity

date. In terms of credit relations, credit unions are based on the need to account for the credit union's own interests, its owners, borrowers and government in general.

Список літератури

1. Аналіз фінансової звітності кредитних спілок – членів НАКСУ [Текст] // Бюллетень кредитних спілок України. – 2008. – № 4 (20). – С. 26 – 35.
2. Дадашев, Б.А. Перспективи розвитку кредитної кооперації в Україні [Текст] / [Б.А. Дадашев, О.І. Гриценко, Л.В.Єременко] // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008р.– С.30–41.
3. Про банки та банківську діяльність [Текст]: Закон України від 07.12.2000 // Урядовий кур'єр.-2001.- №8 - с.5-13.
4. Про кредитні спілки [Текст] : Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-III з останньою поправкою від 10.07.2003 № 1096-IV // Урядовий кур'єр. – 2001. – 10 січня. – С. 6.